

JOSEF VÁCLAV SLÁDEK

Jméno
Narození 1845 – ZBIROH
Úmrtí 1912 – ZBIROH

Základní informace

Josef Václav Sládek byl básník, v jehož tvorbě se spojují umělecké zásady ruchovců i lumírovců, novinář, organizátor literárního života a překladatel z angličtiny (přeložil 33 Shakespearových dramát), španělštiny, polštiny a ruštiny. Věnoval se také dětské literatuře a je považován za zakladatele české moderní poezie pro děti.

Životní osudy

Sládek pocházel ze Zbirohu. Studoval jazyky a přírodní vědy na filozofické fakultě. Literárně začínal jako redaktor v almanachu Ruch, v němž uveřejňoval některé své příspěvky pod vlastním jménem, jiné pod pseudonymem Vojtěch Černý. Dva roky strávil v Severní Americe, kde se živil jako novinář a učitel, pracoval na farmách i na lodi. Životní zkušenosti a zážitky z cest ztvárnil v poezii i ve fejetonech. Po návratu působil jako redaktor v Národních listech, jako profesor na obchodní akademii a lektor angličtiny na filozofické fakultě. Od roku 1877 až do roku 1898 redigoval časopis Lumír, psal také do Národních listů a do časopisů Osvěta, Světozor a květy. Od 2. poloviny 70. let 19. století trpěl bolestivou nervovou nemocí, což se odrazilo i v jeho tvorbě. Zemřel v roce 1912 ve Zbirohu.

Poezie **Josefa Václava Sládka** je jeho niterným vyznáním, **zpovědí o bolesti i o zážitcích z dobrodružných cest**, autor se však nepouští do patetických popisů či filozofických úvah o smyslu vesmíru jako například Jaroslav Vrchlický. Námětem Sládkových básní je **český venkov, domov, dětství**, ale i **moře, indiáni, lodě** apod. Úvodní básnické sbírky **Básně a Jiskry na moři** odrážejí osobní bolest ze smrti manželky a zkušenosti z cesty do Ameriky. Ve sbírkách básní z 80. let 19. století – **Světloú stopou, Na prahu ráje, Ze života a Sluncem a stínem** – zaznívá soucit s trpícími a snaha o povznesení člověka nad problémy života. Sládek se rád vracel do rodného kraje a obdivoval venkov. To se odrazilo ve sbírce **Selské písně a České znělky**, která jsou oslavou selství. V básnických obzorech venkova pokračoval i sbírkami **Starosvětské písničky a jiné písně a Směška**, které jsou napsány v duchu ohlasové poezie.

Básně (1875)

Ve Sládkově prvotině se objevuje **téma smutku a žalu nad smrtí milované ženy** Emilie, ale i **motivy cest do Ameriky**, pobytu v pralese, u moře. Básník vzpomíná také na domov, na přátele i příbuzné. Útlak indiánů srovnává s poměry ve své rodné zemi. Přesto vidí v Americe na rozdíl od své vlasti svobodnou zemi. Ve sbírce převládá elegický tón i ostrá kritika namířená jak proti domácím poměrům, tak proti sociální a rasové diskriminaci, kterou poznal v USA.

Hučí vlny jezera
do tmavého večera.
Ó, nech sebevíce hučí,
bouří v prsou nepřehlučí
z vln mi nikterá.

Z večera, z večera
hvězdy svítí do šera.
Ó, nech sebevíce jich svítne,
tmou v mých nádrech neprokrmitne
z hvězd těch nikterá.

Josef Václav Sládek: U Michiganu

Selské písně a České znělky (1889)

Ve sbírce **Selské písně a České znělky** ztvárnil Josef Václav Sládek svou **představu českého sedláka a ideálního selství**. Podal zde obraz pracujícího rolníka a jeho životního postoje. Selské písně jsou krátké, uzavřené lyrické básně, v nichž Sládek ukazuje jménem rolníka svůj vztah k světu. Vztah k půdě chápe jako vztah k životnímu bezpečí. V Českých znělkách se pak promítá rolníkův postoj k národní situaci. Rolníka vnímá jako svobodného člověka a v jeho nezávislosti vidí i příslib budoucí národní svobody.

Už to žito na souvrati
vlní se a v slunci zlatí:
vlní se vln, žitko, zlatě,
čekali jsme dlouho na tě.

1845 narodil se ve Zbirohu u Berouna
1868–1870 cestoval po Severní Americe
1875 vydal svou prvotinu s názvem **Básně a České znělky**
1877–1898 redigoval časopis Lumír
1889 vydal sbírku básní **Selské písně a České znělky**
1912 zemřel ve Zbirohu

INSPIRACE

Sládek psal svou poezii jednoduchým, rytmickým a melodickým veršem, čímž inspiroval skladatele k zhudebnění. **Josef Bohuslav Foerster** podle Sládkových veršů skládal písně a sborové zpěvy, **Skřivánčí písně** pro děti zhudebnil **Karel Bendl**.

Ve Zbirohu, básníkovu rodném městě, kam se rád vracel a kde dožil poslední léta svého života, se nachází **Muzeum Josefa Václava Sládka**.

Další díla

Dětem

Ve třech sbírkách **Zlatý máj**, **Skřivánčí písně a Zvony** a zvonky využil Josef Václav Sládek své vzpomínky na dětství i vlastní rodičovskou zkušenost a vytvořil zpěvné verše, blízké dětské představitivosti a vnímavost. Proto jsou tyto básně srozumitelné i dnešním dětem.

Americké obrázky

Josef Václav Sládek psal v Americe fejetony, v nichž zachytil své zážitky z cesty do New Yorku, Chicaga, z plavby po Mississippi i z výprav do amerických pralesů a texaských prérí, z toulek po indiánských stezkách i z tvrdé dřiny nádeníka pracujícího společně s černochy na lodi. Fejetony byly otiskovány v Národních listech. V roce 1914 je pak uspořádal a vydal František Strejček pod názvem **Americké obrázky**.

Proti vůli rodičů

Rodiče **Josefa Václava Sládka** chtěli, aby se jejich syn stal knězem. **Odmítl ho podporovat ve studiih** a nakonec se s ním na čas rozešel. On si přesto prosadil svou a začal studovat jazyky a přírodní vědy. **Na živobytí si přivydělával kondicemi a zaradil si svůj život podle vlastních představ...**

V podzim bylo hodně setí,
v zimě bylo málo k mletí,
děti valem dorůstají,
páni také nečekají.

Josef Václav Sládek: Už to žito na souvrati

JULIUS ZEYER

Jméno
Narození
Úmrtí
Základní informace

1841 – PRAHA

1901 – PRAHA

Julius Zeyer byl básník velkých epických skladeb, prozaik a dramatik, který se radí ke generaci lumírovců. Životem i dílem se však svým vstevníkům vymykal. Hodně cestoval a byl vynikajícím znalcem cizích kultur. Jeho smysl pro iracionální a zájem o české a světové mýty a legendy ho radí spíše k novoromantikům.

Životní osudy

Zeyer pocházel z bohaté francouzsko-německo-židovské rodiny, jeho otec vlastnil velkoobchod s dřevem, který měl převzít. Po neúspěšném studiu na německé realce proto krátce studoval na pražské technice, vyučil se ve Vídni tesařem a pak se vydal do západní Evropy na zkušenou. Neměl však sklon k podnikání. Chtl cestovat a věnovat se svým uměleckým zájmům a literatuře. Ovládal několik jazyků a stal se znalcem starých evropských i orientálních kultur. Podnikl čtyři velké cesty do Ruska. Působil tam jako vychovatel a společník ve šlechtických rodinách, s nimiž procestoval mnoho zemí. Nejčastěji publikoval v Lumíru, ale také v Květech, Světozoru a Novém životě. Od roku 1887 žil a psal v ústraní ve Vodňanech a poslední rok života v Praze. Na sklonku života nalezl dlouho hledaný klid v katolické víře.

Těžištem Zeyerovy tvorby je **epická poezie a próza**. Vycházel z dávných pověstí, hrdinských zpěvů evropských národů a mytologie dalekých kultur. Protagonisty jeho děl bývají **záhadní hrdinové, nespokojení s prostředím, které je obklopuje, schopní pro cest, přátelství a víru obětovat život**. Tak je tomu v románu **Ondřej Čemýšev**, příběhu z doby vlády ruské panovnice Kateriny Veliké, v **Románu o věrném přátelství Amise a Amila**, vyprávějším příběh z období rytířské Francie, i v **Karolinské epeji**, která je parafrazi francouzských hrdinských zpěvů o rytířské družině Alexandra Velikého. Po dílech s historickým námětem napsal **Tři legendy o kručířku**, v nichž zachytil osudy lidí, kteří díky utrpení dospějí ke spásce, pohádkovou hru **Radúz a Mahulena** a prózy s autobiografickými prvky – román **Jan Maria Plojhar** a novelu **Dům U Tonoucích hvězd**, která varuje před nebezpečím hrozícím civilizaci. Zeyerovu poezii uzavírají **Troje paměti Vítá Chováře**, v nichž hrdina po milostném zklamání hledá osobní štěstí v křesťanské víře.

Jan Maria Plojhar (1891)

Hlavním hrdinou románu je snílek ze zámožné pražské rodiny, který **nedokáže unést rozpor mezi ideálem a skutečností**. Po zklamání milostným (vztah s démonicky svůdnou paní Dragopulos) i zklamání z poddajné, nesebevedomé a nebojovné povahy Čechů nakonec s podlomeným zdravím odchází do Itálie.

Tam umírá v náručí ideální dívky Cateriny se vzpomínkou na Čechy, které vnímá v horečce jako zemi ohroženou zkázou.

V tomto románu vytvořil Zeyer **zdařilý český typ**

tzv. zbytečného člověka, který již **předjíma nastupující dekadenci**.

Julius Zeyer: Jan Maria Plojhar, redakčně upraveno

„Jsem téměř žebrákem. Nemám kam hlavu položit. (...) A ruce moje, což vědí, co to práce? Ach, nejsem mužem, jsem děckem, rozmarným děckem! Hanba mně!“

Radúz a Mahulena (1896)

Romantická pohádková hra **Radúz a Mahulena** s podtitulem Slovenská pohádka o čtyřech jednáních je situována do bajné slovenské krajiny. Pojednává o lásce dívky Mahuleny k Radúzovi, princovi z Magury, která dojde naplnění i přes všechny překážky, do konce je schopná překonat nenávisť i smrt. Hru Zeyer napsal **lyrizovanou prózou** s mnoha básnickými obrazy. Později byla doplněna scénickou hudbou Josefa Suka a stala se neúspěšnějším Zeyerovým dílem.

Julius Zeyer: Radúz a Mahulena

Mahulena:

Bud' shovívavý se mnou, Radúze. Jsem tvor tak slabý, plachý... Nyní pojď, já půjdu s tebou, i kdyby chladně přivítali mě, mám srdce tvé a více pro mne není na širším světě, Radúze!

1841 narodil se v Praze
1862 vydal se do světa na zkušenou
1880 vydal sbírku Vyšehrad
1887–1899 žil a psal v ústraní ve Vodňanech
1891 vyšel román Jan Maria Plojhar
1896 vydal časopisecky pohádkovou hru Radúz a Mahulena
1901 zemřel v Praze

INSPIRACE

Julius Zeyer procestoval polovinu svého života. Pobýval v Rusku i v blízkosti Orientu, v Tunisu, Německu, Francii i Španělsku. Svou podivuhodnou sbírku uměleckých předmětů z Předního východu odkázal **Náprstkovu muzeu v Praze**.

Zeyerova tvorba lákala hudební skladatele. **Josef Suk** složil scénickou hudbu k pohádce **Radúz a Mahulena** i k legendě **Pod jabloní** a Zeyerovo drama **Šárka** si vybral **Leoš Janáček** jako libreto pro svou první operu.

V muzeu ve **Vodňanech** se nachází pamětní síň **Julia Zeyera**, který v tomto městě žil v letech 1887–1899 a napsal zde řadu svých knih.

V Praze v **Chotkových sadech** se nachází **Zeyerův pomník** z roku 1913 od jeho přítele Josefa Maudera, v němž jsou Zeyerovy postavy vkomponovány do umělé jeskyně a působí jako zkamenělá divadelní scéna.

Režisér Petr Weigl zfilmoval pohádku **Radúz a Mahulena** v roce 1970.

Jan Trška a Magda Vášáryová ve filmu Radúz a Mahulena

DAĹŠÍ DÍLA

Vyšehrad

Vyšehrad je soubor pěti epických básní z českého dávnověku, inspirovaných starými kronikami. Rukopisem zelenohorským a slovanšou lidovou slovesností. Autor vytvořil svou originální představu české mytické minulosti. Zavádí nás na mytický Vyšehrad, odkud vládla kněžna Libuše, připomíná pověsti o Chru-došovi, Bivoji i Vlastě a v závěrečné básni pěvec Lumír věští velkou budoucnost země.

Dům U Tonoucích hvězd

Jde o ponuře laděný příběh Slováka **Rojka**, kterého pronásledují vidiny národnostně ohroženého Slovenska. **Rojka** trápí navíc pocit viny vůči dívce, které způsobil smrt. Nakonec hrdina umírá v hořícím domě. Vyprávění je plné úvah o umění a filozofii, ústřících do chmurné vize konce světa.